

ШАГЯК ОДИНИЦЯ ДИСКУРСУ ГРОШОВИХ ВІДНОСИН СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО МОВНОГО ПРОСТОРУ

У статті подано аналіз уживаної в українському, російському та білоруському дискурсах останніх століть грошової номінації ШАГ. Семантика цього метафоризованого терміна пов'язана із первинним значенням 'крок' та вторинним — 'найменша грошова одиниця (найчастіше монета) в обігу серед основного населення країни'. ШАГ утворює історичне членство в лексико-семантичній групі, яка характеризується спільним значенням 'дрібні розмінні гроші': тригрошевик, прост. тroyак, півкопійки, гріш, деньга, поштова марка, знак поштової оплати, поштова мініатюра.

Ключові слова: гроші, грошовий знак, знак оплати, поштова марка.

Okhrimenko T. V. SHAH as a Unit of the Discourse of Monetary Relations of the East Slavic Language Space. *The article analyzes the interdisciplinary object of research, which is interesting for the modern globalized era. These are monetary nominations that reflect the material and spiritual culture of the everyday life of nations and are manifested in the types of discourse of monetary relations. The purpose of this study is lexicographic, historical and discursive analysis of the semantics of the monetary nomination SHAH. This name arose in the East Slavic language space and denoted the monetary unit of small-scale. The monetary nomination SHAH is fixed on the material of the vocabulary articles of East Slavic lexicography, in printed numismatic directories and in various types of discourse. It is noted that the semantics of the metaphorical SHAH is associated with the original value of 'step' and the secondary one is 'the smallest currency (most commonly coin) in circulation among the main population of the country'. The SHAH is a member of the lexical-semantic group, which is characterized by the common historical meaning of 'small amounts of money': tryhoshevyk (troyak), pivkopyky, hrish, denha, postage stamp, miniature. The lexeme SHAH in the sense of the monetary unit has become outdated with time; instead, after the revolution, the significance of the SHAH as a move, the portable significance of an unbridled forward movement, which corresponded to the ideology of Soviet politics, was actualized. The notion of the smallest small money was replaced by the Russian and subsequently all-Soviet nomination of a kopyyka. However, the linguistic memory of the Eastern Slavs retained the remote semantic connections of the notion of money with a postage stamp (postal payment sign).*

Key words: money, money sign, payment sign, postage stamp.

Вступ

Серед інтердисциплінарних об'єктів дослідження, які висуває сучасна глобалізована епоха та які можуть зацікавити і спеціаліста-гуманітарія, і пересічного носія мови, є гроші як універсальні знаки вартості та особливих суспільних відносин. Вони демонструють традиційну предметність матеріального світу і цінності узвичаєного спілкування, відображають матеріальну й духовну культуру нації в її повсякденному життєписі, вербалізованому в різних типах дискурсу грошових відносин.

Назви окремих видів грошей здавна цікавили етимологів та істориків української, російської та білоруської мов. Серед відомих енциклопедистів варто згадати В. І. Даля, Б. Д. Грінченка, П. П. Білецького-Носенка, Д. І. Яворницького, І. І. Срезневського, М. Фасмера, І. І. Толстого. У колі сучасних дослідників відомі О. І. Чернов, М. Г. Рядченко, В. В. Зварич, Р. М. Шуст, М. Ф. Дмитрієнко, Р. Й. Тхоржевський, О. Д. Огуй, І. М. Колобова, В. Д. Гладкий, О. П. Орлов та ін. Однак, попри зацікавленість

гуманітаристики у вивченні грошового питання, до сьогодні не існує тлумачного словника назв слов'янських грошових одиниць чи навіть їхньої повної термінологічної бази.

Метою цього дослідження бачимо лексикографічний та історико-дискурсивний аналіз семантики грошової номінації *шаг*, що виникла на слов'янському мовному просторі для позначення грошової одиниці дрібного гатунку. Матеріалом дослідження обрано словникові дефініції східнослов'янської лексикографії, тексти історичного характеру та вербальні компоненти нумізматичних каталогів.

Методи й методики дослідження

Лексикографічний метод тлумачення словникових дефініцій грошових номінацій українського, російського та білоруського мовного простору доповнено етимологічним, порівняльно-історичним та лексико-стилістичним аналізом текстів художнього, соціально-політичного, історичного та нумізматичного типів дискурсу, у яких розкриваються особливості реалізації семантичної структури слів лексико-семантичної групи на позначення 'дрібних розмінних грошей слов'янського грошового обігу'.

Результати та дискусії

З історії становлення грошової системи на слов'янських землях відомо, що за часів Центральної Ради (1917 – 1918 рр.) почалася історія перших українських марок з грошовим номіналом у *шагах*, який раніше, однак, уже використовувався в Україні при позначенні дрібної розмінної монети. Назва *шаг* походить від староукр. *сяг 'крок', пор. *сягати*, *сягнутий* (Етимологічний словник української мови, т. 6, 2012: 366), а також від назви польсько-литовської монети XVI – XVIII ст. вартістю у *три гроші*, яка в Російській імперії вказаного періоду дорівнювала *двом копійкам*, а після 1839 р. – *півкопійці* сріблом, тобто вартувала стільки, скільки й старовинна *деньга*, і в цьому значенні жила до 1917 р. (Шуст, 2013: 588). Незважаючи на запозичений характер самої грошової реалії, тобто польсько-литовської та російської дрібної монети, українські історики вважають, що *шаг* як термінологізована номінація – власне українська спадщина. Протягом тривалого часу (XVI – XVIII ст.) ця номінація стабільно використовувалася для позначення на українських землях *тригрошовика*, рос. *трёхгрошевика*, прост. *трояка* (Дмитриенко, 1995: 13), можливо, з метою скорочення довгого запозиченого слова своїм, звичним та коротким, із національно-специфічною семантикою; можливо, з метою уникнення небажаної омонімії.

Саме *шаг* став найдрібнішою одиницею грошового виміру за усіх трьох національних урядів 1917 – 1920-х рр. (Дмитриенко, 1995: 13). У 1917 р. проект перших національних паперових грошових знаків – *поштових марок* (їх іще називали *мініатюри*) та *карбованців* – блискуче виконав художник Г. Нарбут, використавши малюнок у стилі українського бароко, тризуб як емблему української державності (знак Св. Володимира), самостріл куша (герб старого Подолу), написи номіналу українською, російською, польською, івритом як свідоцтво толерантності у ставленні до культур нацменшин, із зображенням поштових різків (у гербі роду Нарбутів були три

об'єднані ріжки), українського селянина чи селянки із колосками та античними елементами, що пізніше стало улюбленою манерою письма Г. Нарбута та отримало назву *українізована античність*. Хоча за технічними вимогами надруковані гроші були далекі від досконалості. Марки-шаги друкували — у Києві та Одесі — грубими аркушами (твердішими за попередні марки Російської імперії) із перфорацією, щоб полегшити відривання купюр (Дмитриєнко, 1995: 12-14).

Цікаво, що в сучасній Україні в 1992 р. було викарбувано пробні монети в *шагах*, але таку назву для розмінної монети (під час дискусії пропонувалися й інші старовинні назви — *сота*, *резана*, *списівка*) не було затверджено, натомість визначено назву *копійка* (Національний банк України, 2019).

З етимологічних досліджень спільнослов'янського мовного простору відомо, що *шаг* — не лише українське, а й спільнослов'янське слово. Див.: укр. *шагати* 'вырываться, вспыхивать'; *шаг* — название монеты, 'две копейки', блр. *шаг* — то же. Считают родственными общеслав. **sgg* ('сягать', 'осязать'): вначале образовалось **сяг* 'шаг', уменьш. **сяжок*, затем, в результате ассимиляции, *шажок*, сюда же *сажень*, *сигать*, *недосягаемый* (Фасмер, т. 4, 1987: 393-394), що відповідає спільнокореневим укр. словам *сягати*, *сягнутий*, *осягнути*, *недосяжний* тощо. У письмових пам'ятках давньоруської мови слово *шаг* не трапляється, а в словниках воно вживається з 1704 р. (Популярный толково-энциклопедический словарь русского языка, 2012: 35).

У лексикографічних джерелах сучасної російської мови хоча й зберігається вказівка на етимологію М. Фасмера (**сяг* 'шаг'), однак лексема нейтральна *шаг* та зменшувально-пестлива *шажок* наводяться поза значенням 'назва грошової одиниці', а саме в першому значенні 'движение ногой при ходьбе, беге', 'поступь, походка', перен. 'действие, поступок', 'сменяющие друг друга моменты какого-л. процесса' (Толковый словарь русского языка, 2011: 1100). Загалом у сучасних словниках білоруської та російської мов (Слоўнік беларускай мовы, 2012; Беларуская-рускі слоўнік, 2012; Популярный толково-энциклопедический словарь русского языка, 2012: 35) відсутні тлумачення лексеми *шаг* як дрібної грошової одиниці, натомість маємо найперші прями значення ('движение ногой при ходьбе, беге'; 'расстояние между стопами'), низку переосмислених ('манера поступи, походки'; 'аллюр'; 'акт, поступок, деяние'; 'ход винта'; 'резьба, нарезка'; 'мера длины'; 'стадия, этап, ступень') та сполучувані прикметники поза значенням грошової одиниці: *шаги большие, быстрые; шаг атлетический, беглый, беспечный, бодрый, бойкий, большой, бравый*, прост. *броский, быстрый, валкий, вольный, сдержанный, тихий, форсированный, черепаший* і т. ін., на відміну від укр. *шаг ламаний, щербатий, дрявий*.

Треба зауважити, що в сучасному російському мовному континуумі існує тлумачення поняття *знака* (у значенні 'позначка, зображення, предмет, яким відмічається, позначається щось'), у словниковій дефініції якого можна побачити наявність сталих виразів *денежные знаки* ('то же, что деньги') та *знаки почтовой оплаты* ('марка') (Толковый словарь русского языка, 2011: 279), які на початку ХХ ст. позначали грошові одиниці й мали номінал у *шагах*.

У низці тлумачних словників сучасної української мови так само відчутний «відгомін» поняття *шага* як назви дрібних грошей у тих виразах, які, слідуючи одне за одним, утворюють спільну лексико-семантичну групу: *гроші, грошовий знак, знак поштової оплати, поштова марка* (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2009: 469; Словник української мови, 2012: 380). Маємо й окреме тлумачення *шага* в колі своїх історичних синонімів — *гріш, деньга, півкопійки*. Наприклад: у XVI — XIX ст. укр. народна назва мідних монет Росії вартістю *три гроші*, які на українських землях у складі Росії оцінювалися у *дві копійки*; до революції в Україні — дрібна розмінна монета вартістю в *півкопійки, гріш*; розмінна монета УНР у 1918 — 1920 рр., що була представлена паперовими грошовими знаками у вигляді поштових марок номіналом *10, 20, 30, 40, 50 шагів (1 шаг = 1/100 гривні = 1/2 копійки = 1/200 карбованця)*; узагалі найменша грошова сума; зберігся й укр. прикметник *шаговий* — у значенні 'грошовий' (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2009: 1611). Те саме тлумачення знаходимо в нумізматичних словниках (Зварич, 1976: 136; Гладкий, 2010: 286).

У лексикографічній практиці радянського періоду відзначаємо широкий ужиток словосполучення *поштова марка* на позначення якщо не грошової одиниці, то одиниці оплати. Приміром, у словнику української мови середини XX ст. подаються терміни *грошовий знак і знак золота* зі спільним значенням 'гроші' та наводяться приклади (*вийшли нові грошові знаки, забезпечені золотом, а також розмінна срібна і мідна монета; господарський обіг обслуговується не золотом, а безготівковими розрахунками та знаками золота, тобто кредитними грішми та розмінною монетою*), серед яких знаходимо й *поштову марку*, яку названо *знаком поштової оплати* (Словник української мови, 1972: 639). У словнику російської мови радянської доби *грошовий знак* у прикладах так само зіставляється зі *знаком поштової оплати (поштовою маркою)* (Современный русский литературный язык, т. 4, 1955: 1276).

В українській радянській лексикографії, на відміну від російської того ж періоду, маємо окрему словникову дефініцію *шага* із великими контекстними та фразотворчими можливостями, у сукупності індивідуально-авторських і народно-побутових висловів. Див.: *шаг* — іст. до революції на Україні — дрібна розмінна монета вартістю півкопійки; гріш. *Хто шага не береже, той не варт і копійки* (Українські народні прислів'я та приказки, 1955, 207); *Жив собі чоловік Омелько та ходив він до моря на заробітки й заробив за літо сорок шагів* (Україна сміється, I, 1960, 158); *Вже горох постів був і в місті можна було купити десять стручків за шага* (А. Свидницький, Люборазькі, 1955, 96); найменша грошова сума. *Опинився Шавкун серед великого города без шага грошей, без знайомих людей* (Панас Мирний, I, 1949, 372); — *Віддала дочку заміж, оженила сина, батька поховала — та ніде й шага не позичала* (Любов Яновська, I, 1959, 148). *І (ні) [ламаного, щербатого, залізного і т. ін.] шага не мати (не взяти, не дати і т. ін.)* — 'зовсім нічого не мати', 'не взяти', 'не дати' тощо (про гроші). [Тетяна:] *Щаслива ти*. [Настя:] *Щаслива? Візьми, коли хочеш, собі моє щастя, я й ламаного шага не візьму за нього* (Марко Кропивницький, V, 1959, 196); — *Як же вмер [багатий крамар] і три його сини стали ділитися худобою, то в тій скрині й залізного шага не знайшли* (Олекса

Стороженко, І, 1957, 39); [Юда:] *Та що ж би розпочав я – голий-босий? Завести торг? Я ж ні шага не мав* (Леся Українка, III, 1952, 138); *На щербатий шаг; Не вартий [ламаного] шага; Ні на шаг – те саме, що ні на гріш. Без роботи міцні руки Опускаються з розпуки... Праці, праці! Ні на шаг!* (Павло Грабовський, I, 1959, 266); *Щербатий шаг, діде, щербатий* (Словник української мови, т. 11: 395). А при тлумаченні сукупного поняття *грошей* відзначаємо приклад із словоформою зі значенням зменшувальності *шажок*: *Хто йде, їде – не минає: Хто бублик, хто гроші; Хто старому, а дівчата Шажок міхоніші* (Тарас Шевченко, I, 1951, 46) (Словник української мови, т. 2: 177).

Дійсно, грошова номінація *шаг*, відома мало сучасному читачеві, в українському художньому дискурсі минулих епох мала активний ужиток та відповідала загальноприйнятому значенню «найменша / дрібна грошова одиниця із широким обігом серед основного населення України». Наприклад, у відомій повісті І. С. Нечуй-Левицького «Кайдашева сім'я» 1878 року видання знаходимо численні приклади вживання *шага* із семантичними нашаруваннями: 1) в епізоді діалогу між Кайдашихою та бідною родиною Балашів під час оглядин майбутньої невістки Мелашки підкреслено, що діти не те що шага не бачили в якості подарунку, а й ситної чи святкової їжі не часто живили (*– Оце, боже мій! Не взяла дітям нічого. Натє ж вам хоч по шажку. Кайдашиха витягла з пазухи хусточку, розв'язала вузол і роздала по шагу. Діти дивились на шаги й не знали, що з ними робити. – Чи можна, мамо, їсти дзеню? – спитала маленька дівчинка і полизала язиком свою дзеню. – Не бери, серце, в рот! Бе, пхе! – сказала Кайдашиха. – Кака дзеня! Якби маківників, – сказав хлопчик*) (Нечуй-Левицький, 1980: 113); 2) під час монологу богомільної баби Палажки, яка йшла на Великдень до Лаври їсти святу паску та роздати по церквах по шагу (*– Треба в Києві на великому тижні висповідатись, в чистий четвер одговоріться, треба молебень на печерах найнять, на часточку дати, на святі моці по шагу покласти, то тоді господь і помилує нас, – навчала баба Палажка, піднявши вгору палець*) (Нечуй-Левицький, 1980: 132); 3) шаг як найменша милостиня, подаяння та пожертва в церквах, яка може бути використана в якості нечесного особистого заробітку церковників (*Прочани прийшли в Софію. Серед церкви на амвоні стояв митрополітанський стілець з червоною подушкою. Один дзвонар поклав на ту подушку образок, поставив олів'яну тарілку, вдарив поклона й поклав на тарілку шага. Баба Палажка й собі вдарила перед стільцем три поклони, поцілувала образок й кинула на тарілку шага. За нею посипали молодіці. Посипались п'ятаки на тарілку. Дзвонар зібрав з тарілки гроші й сховав собі в кишеню. – Святий сидів на цьому стільці! Йдїть цілуєте образ та кладїть по шагу, – говорила баба Палажка до молодіць*) (Нечуй-Левицький, 1980: 141-142); 4) Тільки що семигорці застукотїли чобїтьми по залїзному помостї, священник покинув сповїдати якусь бабу, обернувся, махнув до баби Палажки рукою і крикнув на всю церкву: *– Куди ви, бабки! Йдїть до мене сповїдаїть! В мене шагом дешевше, нїж у Мокрого Миколая* (в однойменній церкві на Подолї – О.Т.). *Вертайтєсь сюда! В мене сповїд шагом дешевше й покута більша* (Нечуй-Левицький, 1980: 146).

Варто зауважити, що й у білоруській мові, попри семантичне «забуття» грошового шага в сучасну епоху, у минулому столїтті також, як і в українській

мовній традиції, знаходимо вживання *шага* зі значенням 'грош' (Беларуска-расійські слоўнік, 1925). Вивчення мовного контексту такого вжитку створює перспективу окремого філологічного дослідження.

Висновки

У результаті аналізу номінації *шаг* на позначення 'дрібно грошової одиниці' у східнослов'янському мовному просторі можна зазначити, з одного боку, тривалу сталість мовного вжитку зазначеної номінації впродовж мінімум двох століть, з другого боку, нестійкість семантичної структури цього метафоризованого терміна з первинним значенням 'крок' та історичними членами лексико-семантичної групи *тригрошевик*, прост. *трояк*, *півкопійки*, *гріш*, *деньга*, *поштова марка*, *поштова мініатюра*. Лексема *шаг* у значенні 'грошової одиниці' з часом застаріла, натомість після революції актуалізувалися значення *шагу* як ходи, перен. нестримного руху вперед, що відповідало ідеології радянської політики. Поняття найменших дрібних грошей заступилося російською та загальнорадянською номінацією *копійка*, однак мовна пам'ять східних слов'ян зберегла віддалені семантичні зв'язки поняття *грошових знаків*, *грошей* із *поштовою маркою* та *знаком поштової оплати*.

У перспективі подальшого дослідження бачимо аналіз усього кола номінацій грошових знаків, які вважалися офіційними державними чи місцевими представниками грошових документів радянської доби та фіксувалися в лексикографічних і нумізматичних джерелах, у текстах різних типів дискурсу, утворюючи безпрецедентний культурний феномен грошових відносин слов'янства на зламах епох.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Беларуска-расійські** слоўнік. Факсімільнае выданьне (Менск: Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, 1925). Менск: Народная асвета, 1993. 100 с.
2. **Беларуска-рускі** слоўнік: у 3 тт. Менск: Беларуская энцыклапедыя, 2012. [Електронний ресурс]. URL: <http://slounik.org/kgarivabr>.
3. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: «Перун», 2009. 1736 с.
4. **Гладкий В. Д.** Словарь нумизмата. Москва: ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2010. 377 с.
5. **Дмитриенко М. Ф.** Бумажные деньги в историческом контексте // Рябченко П. Ф. Полный каталог бумажных денежных знаков и бон России, СССР, стран СНГ (1769-1994 гг.) / Под ред. М. И. Савлука и М. Ф. Дмитриенко. Київ: «Софія», «Лісбанк», 1995. 670 с. С. 8-32.
6. **Етимологічний** словник української мови: у 7 т. / Гол. ред. О. С. Мельничук, уклад. Г. П. Півторак та ін. Т. 6: У – Я. Київ: Наукова думка, 2012. 568 с.
7. **Зварич В. В.** Нумізматический словарь. / Автор-составитель В. В. Зварич; отв. ред. Н. Ф. Котляр. Л.: «Вища школа», 1976. 156 с.
8. **Національний** банк України 2019 URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36714&cat_id=36713.
9. **Популярний** толково-енциклопедический словарь русского языка [Електронний ресурс] / Словари, энциклопедии и справочники - Slovar.cc. 2012. URL: <https://slovar.cc/rus/tolk-enc.html>.
10. **Рябченко П. Ф.** Полный каталог бумажных денежных знаков и бон России, СССР, стран СНГ (1769-1994 гг.) / Под ред. М. И. Савлука и М. Ф. Дмитриенко. Київ: «Софія», «Лісбанк», 1995. 670 с.
11. **Слоўнік** беларускай мовы. Менск: Беларуская навука, 2012. 916 с.
12. **Словник** української мови: в 11 т. / ред. кол.: І. К. Білодід та ін.; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Том 2, 1971; Том 3, 1972; Том 11, 1980.
13. **Словник** української мови / кер. В. В. Німчук. — Київ: ВЦ «Прогрес», 2012. 1320 с.
14. **Современный** русский литературный

язык: в 17-ти тт. / Ред. коллегия: С. Г. Бархударов, В. В. Виноградов, С. П. Обнорский, И. И. Толстой и др. Т. 4: «Ж-З». М. – Лен.: Изд-во АН СССР, 1955. 1364 с. 15. **Толковый** словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов / РАН. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. Отв. ред. Н. Ю. Шведова. Москва: Издательский центр «Азбуковник», 2011. 1175 с. 16. **Фасмер М.** Этимологический словарь русского языка. В 4-х тт. / Перевод с нем. и доп. О. Н. Трубачёва. Т. 4: Т – Ящур. Москва: «Прогресс», 1987. 864 с. 17. **Шуєт Р. М.** Шаг // Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. В. А. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2013. Т. 10: Т – Я. 784 с.

REFERENCES

- Barhudarov, S.G.** (Ed.). (1955). *Sovremennyy russkiy literaturnyy yazyk [Modern Russian Literary Language]*. Moscow-Leningrad: Publishing house of the ANSSR [in Russian].
2. **Bielaruska-rasijski sloŭnik [Belarusian-Russian dictionary]**. (1993). Facsimile edition (Minsk: Belarusian State Publishing House, 1925). Minsk: Narodnaja asvieta [in Belarusian].
3. **Bielaruska-ruski sloŭnik [Belarusian-Russian dictionary]**. (2012). Retrieved from <http://slounik.org/krapivabr> [in Belarusian].
4. **Bilodid, I.K.** (Ed.). (1970-1980). *Slovyk ukraïns'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
5. **Busel, V.T.** (Ed.). (2009). *Velykyy tлумachnyy slovyk suchasnoyi ukraïns'koyi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. Kyiv, Irpen: Perun [in Ukrainian].
6. **Dmitrienko, M.F.** (1995). *Bumazhnyye den'gi v istoricheskom kontekste [Paper money in a historical context]*. Kiev: Sofia, Lisbank [in Russian].
7. **Fasmer, M.** (1987). *Etimologicheskij slovar' russkogo yazyka [Etymological dictionary of the Russian language]*. Moscow: Progress [in Russian].
8. **Gladkiy, V.D.** (2010). *Slovar' numizmata [Numismatic dictionary]*. Moscow: Tsentrpoligraf [in Russian].
9. **Melnychuk, O.S.** (Ed.). (2012). *Etymologichnyy slovyk ukraïns'koyi movy [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
10. **Nymchuk, V.V.** (Ed.). (2012). *Slovyk ukraïns'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv: Prosvita [in Ukrainian].
11. **Populyarnyy tolkovo-entsiklopedicheskij slovar' russkogo yazyka [Popular explanatory-encyclopedia dictionary of the Russian language]**. (2012). Retrieved from <https://slovar.cc/rus/tolk-enc.html> [in Russian].
12. **Ryabchenko, P.F.** (1995). *Polnyy katalog bumazhnykh denezhnykh znakov i bon Rossii, SSSR, stran SNG (1769-1994 gg.) [Full catalog of paper banknotes and bonds of Russia, USSR, CIS countries (1769-1994)]*. Kiev: Sofiya, Lisbank [in Russian].
13. **Sait** Natsional'noho banku Ukraïny [Site of National Bank of Ukraine]. Retrieved from <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].
14. **Shust, R.M.** (2013). Shah [Shah]. *Entsyklopediya istoriyi Ukraïny - Encyclopedia of Ukrainian History*. V.A. Smolij (Ed.). Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
15. **Shvedova, N.Yu.** (Ed.). (2011). *Tolkovyy slovar' russkogo yazyka s vkladyeniyem svedeniy o proiskhozhdenii slov [Dictionary of the Russian language with the inclusion of information about the origin of words]*. Moscow: Azbukovnik [in Russian].
16. **Sloŭnik bielaruskaj movy [Dictionary of the Belarusian language]**. (2012). Minsk: Belarusian science [in Belarusian].
17. **Zvarych, V.V.** (1976). *Numyzymatycheskyy slovar' [Numismatic dictionary]*. Lviv: "High School" [in Russian].

Охрименко Тетяна Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови і літератури, докторант, Київський національний лінгвістичний університет; вул. Метрологічна, 2-а, відділення 231, Київ, 03143, Україна.

Тел.: + 38 (067) 303-55-87

E-mail: tv.okhrim@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-0657-6727>

Okhrimenko Tetiana Volodymyrivna – PhD in Philology, Associate Professor, Department of Russian Language and Literature, doctoral student, Kyiv National Linguistic University; Metrological Str., 2-a, department 231, Kyiv, 03143, Ukraine.

Надійшла до редакції 18 лютого 2019 року